

Täysistunto

Tiistai 19.10.2021 klo 16.34—18.27

2. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi avioliittolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 172/2021 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 2. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Asia pantiin pöydälle tänään 19.10.2021 pidetyssä täysistunnossa tänään 19.10.2021 pidettävään toiseen täysistuntoon. — Keskustelu jatkuu. Ensimmäisenä ministeri, olkaa hyvä.

Keskustelu

16.35 **Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies, värderade talman! Kiitos tästä mahdollisuudesta. Aina asiat eivät mene niin kuin on suunnitellut, ja aamulla oli yllätys se, että en mahtunut koneeseen — olivat joutuneet vaihtamaan pienempään koneeseen, ja rannalle jäi muitakin — mutta hyvä näin.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan sääntelyä, jolla mahdollistetaan pakottamalla solmitun avioliiton purkaminen kumoamalla. Kyse on merkittävästä muutoksesta, sillä nykyisen avioliittolain mukaan kaikki avioliiton purkamistapaukset käsitellään avioeroina. Kumoaminen olisi avioeroon nähden vaihtoehtoinen menettely pakottamalla solmitun avioliiton purkamiseen.

Avioliittoon pakottamisella tarkoitetaan, että aviopuoliso ei ole tehnyt avioliiton solmimispäätöstä omasta vapaasta tahdostaan vaan se on tapahtunut muun henkilön pakottamana. Kumoamista voisi hakea puoliso, joka on pakotettu avioliittoon. Avioliiton solmimisessa lähtökohtana on se, että avioliitto solmitaan molempien puolisoitten omasta vapaasta tahdosta. Pakottamalla solmitun avioliiton kumoamissääntely on tärkeä viesti siitä, että oikeusjärjestyksemme ei hyväksy pakottamalla solmittua avioliittoa.

Värderade talman! Regeringen föreslår att det ska bli möjligt att ansöka om upphävande av äktenskap som ingåtts genom tvång. Upphävandet ska i övrigt ha samma rättsverkan som äktenskapsskillnad, men makarnas civilstånd återgår till vad det var innan äktenskapet ingicks. I vissa samfund kan äktenskapsskillnad vara förknippad med ett kraftigt stigma. Därför anses det viktigt att kunna upplösa äktenskapet så att civilståndet för den tvingade inte är ”frånskild” efter att äktenskapet upplösts.

Esityksessä ehdotetaan, että avioliiton kumoamista koskevan hakemuksen tekemiselle ei olisi määräaikaa. Hakemuksen voisi siten tehdä milloin tahansa avioliiton solmimishetkes-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 120/2021 vp

tä lähtien. Asian käsittelystä tuomioistuimessa ei myöskään perittäisi hakemusmaksua. Tällä pyritään helpottamaan avioliittoon pakotetun mahdollisuuksia viedä asia tuomioistuimeen.

Avioliiton kumoamisen oikeudelliset vaikutukset olisivat samat kuin avioeron jälkeen. Tämä tarkoittaa sitä, että puolisoilla säilyy avio-oikeuteen perustuva taloudellinen suoja. Lisäksi liitosta syntynyt lapsi säilyttää aviolapsen aseman, jonka ansiosta hänellä on oikeus elatusapuun ja perintöoikeuteen sekä tarvittaessa esimerkiksi lapsen eläkkeeseen. Puolisoiden siviilisääty ei olisi kuitenkaan ”eronnut”, vaan se palautuisi siihen, mikä puolisoilla oli ennen avioliiton solmimista. Tällä pyrittäisiin helpottamaan avioliittoon pakotettujen asemaa yhteisöissä, joissa avioero aiheuttaa leimaantumista.

Toiseksi esityksessä ehdotetaan tiukennusta suhtautumiseen alaikäisenä solmittuihin ulkomaisiin avioliittoihin, kun puoliso on asunut Suomessa viikimishetkellä. Alle 18-vuotiaana ulkomailla solmittua avioliittoa ei lähtökohtaisesti tunnustettaisi Suomessa, jos ainakin toinen puolisoista on asunut avioliittoa solmittaessa Suomessa. Se, että ulkomaista avioliittoa ei tunnusteta, tarkoittaa sitä, että tällaiselle avioliitolle ei anneta minkäänlaisia oikeusvaikutuksia Suomessa. Yksittäisessä tapauksessa tällainen avioliitto voitaisiin kuitenkin tunnustaa, jos siihen on erityinen syy. Tiukennus on perusteltua sen vuoksi, että avioliiton solmimisen ehdoton alaikäraja Suomessa on nykyään 18 vuotta. Pyrkimyksenä on myös ehkäistä Suomen lainsäädännön kiertäminen lähettämällä Suomessa asuva nuori ulkomaille avioitumistarkoituksessa.

Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä on pyritty löytämään erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien kansalaisten kannalta asianmukainen sääntely. Pakkoavioliitot ovat ilmiö, jolta emme voi sulkea silmiä. Haluamme lainsäädännöllä vahvistaa tietoa siitä, että pakkoavioliitto ei ole sallittu.

Muutosten ehdotetaan tulevan voimaan mahdollisimman pian.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitos. — Ja nyt käydään keskustelua. — Edustaja Ovaska, olkaa hyvä.

16.40 **Jouni Ovaska kesk:** Arvoisa puhemies! Ministeri päätti juuri siihen, mitä hallitus tietysti haluaa tällä ennen kaikkea viestiä: yhteiskuntamme ei hyväksy tällaisia pakkoavioliittoja. Tämä esitys on erittäin tervetullut, ja se on odotettu, ja täällä jo tänään hiukan ehdittiin keskustelua lyhyesti aloittaakin.

Tässä nousi esiin tämä mitätöinti/kumoaminen/avioero. Jotkut järjestöthän ovat esittäneet, että tämä pakkoavioliiton uhri voisi valita näiden välillä, mutta kysyisinkin ministerin kantaa: onko se hiukan sekavaa, jos mentäisiin tällaiseen järjestelmään? Tärkeintä mielestäni kuitenkin nyt on, että esitetään tätä kumoamista, koska silloin — niin kuin ministeri totesi — nämä tietyt oikeudelliset seikat toteutuvat.

Käsittääkseni — näin olen kuullut — myös kriminalisointia ja siitä käytävää keskustelua on ministeriössä pohjustettu. Onko tästä enemmän kerrottavaa?

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Keto-Huovinen, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 120/2021 vp

16.41 **Pihla Keto-Huovinen kok:** Kiitos, arvoisa puhemies! Kiitos, ministeri Henriksen, ja kiitos ministerille siitä, että kiirehditte tänne esittelemään hallituksen esityksen heti niin sanotusti laillisen esteen poistuttua.

Hallitus todellakin esittää, että avioliittolakiin lisättäisiin säännökset, jotka mahdollistavat pakottamalla solmitun avioliiton purkamisen kumoamalla. Tämä on mielestäni tärkeä esitys tyttöjen ja naisten suojelemiseksi sekä naisten oikeuksien vahvistamiseksi yhteiskunnassa. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää huolehtia siitä, että esitys myös tosiasiaa parantaa uhrien asemaa. Tähän asti Suomessa pakkoavioliitto on pitänyt käytännössä purkaa samaan tapaan kuin muutkin avioliitot. Pakkoavioliittoa ei myöskään ole kriminalisoitu Suomessa, joskin avioliittoon pakottaminen voi nykyisen lainsäädäntömme puitteissa tulla rangaistavaksi ihmiskauppana, törkeänä ihmiskauppana tai pakottamisena.

Avioliittolakia ehdotetaan lisäksi muutettavaksi siten, että ulkomailla alaikäisenä solmittu avioliitto tunnustetaan vain erityisestä syystä, jos ainakin toisella aviopuolisista oli avioliiton solmimishetkellä asuinpaikka Suomessa.

Suomi on sitoutunut naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi laadittuun Istanbulin sopimukseen, ja sen 32 artikla edellyttää valtioita varmistamaan, että pakottamalla solmitut avioliitot voidaan mitätöidä, kumota tai purkaa aiheuttamatta uhreille kohtuutonta taloudellista tai hallinnollista taakkaa. Tätä tavoitetta edistetään hallituksen esityksen mukaan siten, että avioliiton kumoamisen oikeudelliset vaikutukset ovat muutoin samat kuin avioerossa mutta siviilisääty palautuu siihen, joka aviopuolisolla oli ennen pakkoavioliittoa.

Arvoisa puhemies! Mahdollisuus kumota pakkoavioliitto ei kuitenkaan mielestäni riitä turvaamaan avioliittoon pakotetun asemaa ja oikeuksia, vaan lisäksi esityksessä olisi tullut mahdollistaa myös avioliiton mitätöinti, jolloin uhri olisi itse voinut valita omaan elämäntilanteeseensa parhaimman vaihtoehdon sen mukaisesti, mikä niistä turvaa parhaiten uhria. Avioliitolla on merkittäviä oikeusvaikutuksia, muun muassa taloudellisia ja lasten asemaan vaikuttavia. Hallituksen esityksessä kumoaminen pitäisi nämä vaikutukset voimassa pakkoavioliiton keston osalta samalla tavoin kuin avioero lukuun ottamatta siviilisäädyn palauttamista avioliittoa edeltävään aikaan. Tyttöjen ja naisten oikeudet paremmin toteutava esitys olisi mielestäni sisältänyt mahdollisuuden myös avioliiton mitätöintiin, joka poistaisi avioliiton oikeusvaikutukset takautuvasti. Tällöin pakkoavioliiton uhri olisi todellakin itse voinut valita avioeron, kumoamisen ja mitätöinnin väliltä sen mukaan, mikä ratkaisu turvaa uhrin asemaa parhaiten. Myös hallituksen oma kirjaus hallitusohjelmassa lähtee pakkoavioliiton mitätöinnin mahdollistamisesta: ”Mahdollistetaan pakkoavioliittojen mitätöinti ja selvitetään niiden kriminalisointia.” Mielestäni hallitus ei nyt esityksellään noudata omaa kirjaustaan. Miksi näin?

Arvoisa puhemies! Esityksen toinen olennainen puute on, ettei se suoranaisesti sisällä pakkoavioliittojen kriminalisointia. Riittävät mahdollisuudet purkaa pakkoavioliitto on vain osa ratkaisua. Ongelman juurisyyt löytyvätkin avioliittoon pakottamisesta, jolloin niihin puuttuminen vaatisi pakkoavioliittojen erillistä kriminalisointia. Kuten aiemmin totesin, Suomessa avioliittoon pakottaminen voi nykyisen lainsäädännön puitteissa tulla rangaistavaksi ihmiskauppana, törkeänä ihmiskauppana tai pakottamisena. Ihmiskauppaa koskeva nykyinen lainsäädäntö ei kuitenkaan tällä hetkellä kata kaikkia avioliittoon pakottamisen muotoja. Pakottaminen taas on asianomistajarikos, eli uhrin vastuulla on käynnistää rikosprosessi. Syytteen nostaminen edellyttää siis asianomistajan syytepyyntöä tai esimerkiksi sitä, että erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen nostamista, jolloin syyttäjä voi

Pöytäkirjan asiakohta PTK 120/2021 vp

nostaa syytteen. Haavoittuvassa asemassa olevalle pakkoavioliiton uhrille tämä voi olla mahdotonta, sillä kynnyksensä ilmoittaa joutuneensa pakkoavioliittoon on korkea ja siihen liittyy monimutkaisia riippuvuussuhteita. Monesti uhrilla ei ole edes tosiasiallista mahdollisuutta ilmoittaa asiasta, koska uhrin toimintamahdollisuudet ovat hyvin rajatut.

Arvoisa ministeri Henriksson, kysyisinkin: miksi hallitus on antanut esityksen, jossa ei mahdollisteta pakkoavioliiton mitätöintiä eikä esitetä pakkoavioliiton kriminalisointia? — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kivisaari, olkaa hyvä.

16.46 Pasi Kivisaari kesk: Arvoisa puhemies! Kiitos ministerille esittelystä. Teillä on ollut tänään pientä lentoseikkailua, ja arvostuksesta teitä kohtaan mutta myös eduskuntaa kohtaan: mukavaa, että ehditte kuitenkin paikalle. Me tosiaan ehdimme tänään jo alkuläpimitellä, ja edellisessä täysistunnossa saimme kuulla myös opposition osalta monia kehuja esityksen johdosta.

Sanon alkuun itsestäänselvyyden: avioliitto solmitaan molempien puolisoitten omasta vapaasta tahdosta. Ymmärrämme kaikki tämän kovin kirkkaasti. Valitettavasti samaa kirkkautta ei ole kaikkialla, joten on viisasta, että myös lainsäädäntömme viesti on selvä. Pakottamalla solmitun avioliiton kumoamissääntely on tahtotila siitä, että oikeusjärjestyksemme ei hyväksy keinotekoisesti tai muilla päivänvaloa kestävämmillä pakkotoimilla solmittua avioliittoa. Valitettavasti näin tapahtuu, emmekä tietenkään voi sitä sivusta seurata.

Avioliittoon pakotetulle mahdollisuus liiton purkamiseen myös muutoin kuin avioerolla on tärkeää. Jos siviilisäätyn jää merkintä ”eronnut”, se ei oikein anna oikeaa kuvaa todellisuudesta. Uskon myös, että avioliiton kumoaminen on myös oikeusvaikutuksiltaan liitosta syntyneen lapsen edun mukainen ratkaisu, ainakin rehellisempää se on. Kokonaan tietysti isompi kysymys on se, miten nämä pakkoavioliitot voitaisiin välttää. Lakiesitys on osavastaus mutta ei tietenkään mene juurisyyhin.

Puhemies! Vähintään yhtä herkkä asia on ehdotukseen liittyvä ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustaminen — vaikea asia sekin. Avioliiton solmimisen alaikäraja Suomessa on 18 vuotta. Muutoksella tarkennetaan suhtautumista alaikäisenä solmittuihin avioliittoihin, kun ainakin toisella osapuolella on ollut vihkimishetkellä asuinpaikan perusteella liittymä Suomeen. Eli jos ymmärrän lakiesitystä oikein, niin avioliiton ulkomailla alaikäisenä solminut henkilö, joka on täyttänyt 18 vuotta ja haluaa avioliiton tulevan tunnustetuksi Suomessa, voi saada tunnustuksen erityisen painavasta syystä. Näitä syitä voi olla esimerkiksi yhteinen lapsi, ja liiton tunnustamista pidetään myös lapsen edun mukaisena. [Leena Meri: Ei ole ”erityisen painava” vaan ”erityinen”!] Ehkä näin on hyvä, mikäli avioliittoon ei sisälly esimerkiksi pakottamisen elementtejä. Uskoisin myös, että erityisen syyn perusteella voidaan estää joitakin kohtuuttomien tilanteiden syntymisiä ja toisaalta yhtenäistetään tällaisten avioliittojen tunnustamiseen liittyviä harkintaperusteita. Hyvää on myös se, että tällä ehkäistään Suomen lain säännöksiä kiertäen tapahtuvaa alaikäisavioliittojen solmimista ulkomailla. Eli pääsääntönä edelleen olisi, että ulkomailla pätevästi solmittu avioliitto tunnustetaan Suomessa, jollei se ole oikeusjärjestyksemme perusteiden vastainen.

Puhemies! Yhtä kaikki, palaan vielä siihen, mikä on oleellista. Toivon, että avioliitto vahvistuu puolisoitten yhteisesti päätettynä liittona, kestää ylä- ja alamäet, joita vääjäämät-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 120/2021 vp

tä tulee, ja on solmittu tilanteessa, jossa puoliset ovat täysi-ikäisiä ja yhteiselämälle valmiita. Tämä lakiesitys on askellus sille polulle.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kemppi, olkaa hyvä.

16.51 **Hilkka Kemppi kesk:** Arvoisa herra puhemies! Kiitoksia ministerille, että pääsitte paikalle kunnioittamaan tämän lain käsittelyä.

Avioliittolakiin ehdotetaan lisättäväksi tämä kohta, joka mahdollistaa pakottamalla solmitun avioliiton purkamisen kumoamalla. Ihmisen papereihin ei voi jäädä merkintää ”eronnut”, jos ei ole edes halunnut naimisiin. Naimisiin mennään aina vapaasta tahdosta, minä lähden siitä. Se on merkittävä ihmisoikeuskysymys.

Tämä esitys nähdäkseni parantaa tyttöjen ja naisten oikeuksia, mutta todellisuus kertoo sen, että myös miehet ovat olleet pakkoavioliittojen uhreja. Taustalla on hallitusohjelmassa oleva kirjaus pakkoavioliittojen mitätöinnin mahdollistamisesta, ja kiitos ministerille, että tämä etenee tässä yhteydessä.

Minulta kysyttiin, kuinka tavallista tämä on. Moni suomalainen ei ole tavannut ketään pakkoavioliittoon joutunutta. Määrät eivät ole suuria, mutta tilanteet ovat erityisen painavia ihmisoikeusloukkauksia. Huolestuttavaa on lisäksi se, että Suomessa pakkoavioliittoja on havaittu viime vuosina kasvavissa määrin. Vuonna 2019 ihmiskaupan uhrien auttamisen asiakkaaksi otettiin 52 henkilöä, joiden arvioitiin joutuneen pakkoavioliittoon. Tämä oli yli kaksi kertaa enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Se on erityisen huolestuttavaa.

Erytisen painavaa on myös se, että moni näistä pakkoavioliitoista näillä listoilla on solmittu toisen puolison ollessa alaikäinen. Mielestäni tällaisia kysymyksiä ei voida Suomessa katsoa läpi sormien. Eri selvitysten mukaan Suomessa tunnistetaan enenevässä määrin tilanteita, joissa yleensä maahanmuuttajataustainen tyttö lähetetään ulkomaille ja naiteetaan ulkomailla asuvan miehen kanssa. Myös minä tunnen tällaisen tytön.

On syytä tunnistaa, että pakkoavioliitot eivät sataprosenttisesti liity kuitenkaan vain maahanmuuttoon vaan tätä tapahtuu myös meidän rajojen sisäpuolella. Emme voi siis vain katsoa ulkomaille ja todeta, että ilmiö tulee sieltä tai on siellä, vaan se on myös ihan meidän oma asia.

Pakkoavioliiton uhrien tunnistaminen on toki haastavaa, mikä varmasti on syy, miksi tähän ei ole onnistuttu vielä puuttumaan riittäväällä intensiteetillä. Uhri voi tulla viranomaisen tietoon esimerkiksi yksittäiseen pahoinpitelyyn puuttuttaessa, ja vaatii monialaista tunnistamista, jotta pääsemme ottamaan asian puheeksi. Pakkoavioliiton tunnusmerkit ovat pitkälti lähisuhdeväkivallan kaltaisia, joissa myös Suomella on petrattavaa.

Arvoisa ministeri, kiitoksia tämän hallituksen esityksen eteenpäinviemisestä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Virta, olkaa hyvä.

16.55 **Sofia Virta vihr:** Arvoisa puhemies! On aivan selvää, kuten olemme tässä salissa kuulleet, ettei kenenkään missään tilanteessa tulisi joutua pakotetuksi avioliittoon. On äärettömän tärkeää, että käymme tänään keskustelua tästä vakavasta aiheesta — aiheesta, jolta ehkä haluaisimme sulkea silmät, mitä me emme voi tehdä.

On älyttömän tärkeää, että hallitus on valmistellut tämän lakimuutoksen, jolla pyritään asettamaan keskiöön uhrin oikeudet. Kiitos arvon ministerille lakimuutoksen esittelystä ja kiitos koko hallitukselle siitä, että se ottaa selkeästi tasa-arvon ja ihmisoikeuksien linjan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 120/2021 vp

puuttuessaan muun muassa näihin pakkoavioliittoihin. Se on ainut oikea linja ja painava viesti siitä, että emme tässä yhteiskunnassa hyväksy minkäänlaista hyväksikäyttöä tai väkivaltaa.

Kentältä on kuitenkin tullut painavaa viestiä siitä, että henkilön, joka on pakotettu avioliittoon, tulisi saada itse päättää, haluaako hän avioeroa, avioliiton kumoamista vai sen mitätöintiä. Vaarana on, että avioliiton kumoaminen ei yksin välttämättä riitä turvaamaan avioliittoon pakotetun oikeuksia. Siksi olisi tärkeää, että avioliitto olisi myös mahdollista mitätöidä, ja itse henkilökohtaisesti toivon, että eduskuntakäsittelyssä pyrittäisiin vielä arvioimaan ja mahdollisesti ottamaan mukaan tämä mitätöintimahdollisuus.

Samalla on tärkeää varmistaa, että avioliiton purkaminen on mahdollista aidosti myös käytännössä. Tämä edellyttää, että esimerkiksi näyttökynnys on riittävän alhainen ja avioliittoon pakotetuilla on pääsy tietoon ja juridiseen apuun. Maksuttoman oikeusavun turvaaminen on keskeistä. Tärkeintä on, että aidosti turvaamme ennen kaikkea avioliittoon pakotetun henkilön mutta myös mahdollisten lasten oikeudet. On tärkeää ottaa huomioon, että pakkoavioliitossa syntyneiden lasten huoltoon ja tapaamisoikeuksiin voi liittyä myös piirteitä, joita ei muissa erotilanteissa ilmene. Näiden asioiden käsittely ja ratkaisu vaativat erityistä osaamista, ja niiden tulee olla käsittelyn keskiössä aina, kun pakkoavioliitossa on syntynyt lapsia. On myös huomattava, että vastaavat haastavat lapsen oikeuksiin liittyvät kysymykset nousevat esiin niissäkin tilanteissa, kun pakkoavioliitto päättyy avioeroon avioliiton kumoamisen sijaan. Kysyisinkin vielä arvon ministeriltä: voisitteko vielä avata tätä lapsen näkökulmaa tarkemmin tässä salissa? — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Said Ahmed.

16.57 Suldaan Said Ahmed vas: Arvoisa puhemies! On erityisen hienoa, että eduskunta käsittelee hallituksen esitystä pakkoavioliittojen kieltämiseksi juuri tänään, sillä eilen vietettiin EU:n ihmiskaupan vastaista päivää. Avioliittoon pakottaminen on yksi ihmiskaupan muodoista.

Pakkoavioliitot ovat onneksi melko harvinainen ilmiö, mutta sitäkin järkyttävämpi. Eriytyisen järkyttävämpää on se, että osa pakkoavioliitoista kohdistuu lapsiin. Hallituksen esitys on tärkeä viesti siitä, että oikeusjärjestelmämme ei pidä hyväksyä pakottamalla solmittua avioliittoa.

Esitys ei vielä sisällä pykälää pakkoavioliiton kriminalisoinnista, mutta toivomme hallituksen ohjelmansa mukaisesti tuovan tästä esityksen vielä tällä vaalikaudella.

Tärkeintä on, että esitys parantaa avioliittoon pakotetun uhrin asemaa ja esityksen myötä pystytään tunnistamaan avioliittoon pakottamisen tilanteita laajasti uhreja kuunnellen ja heidän vapauteensa pyrkien. Vapaus on tärkeä ihmisoikeus ja luo pohjaa hyvän elämän edellytyksille.

Kiitos ihmisoikeusjärjestöille ja ihmisoikeusaktivisteille asian parissa tehdystä työstä!

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Ministeri Henriksson, 3 minuuttia.

16.58 Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson: Arvoisa puhemies! Kiitos kaikille edustajille erittäin tärkeistä puheenvuoroista. — Me emme tiedä, kuinka monta pakkoavio-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 120/2021 vp

liittoa Suomessa on vuosittain, mutta tiedämme, että niitä on, ja juuri sen takia tätä lainsäädäntöä tarvitaan.

Tässä on kysytty, miksi tähän ei ole sisällytetty mitätöintiä. Yritän selvittää ja kertoa teille, miksi:

Tämä oli laajalla lausuntokierroksella, ja saadun lausuntopalautteen perusteella päädyttiin siihen, että avioliiton purkaminen kumoamalla antaisi paremman suojan avioliittoon pakotetulle ja hänen mahdollisille lapsilleen. Elikkä kyse on paremman oikeudellisen suojan antamisesta. Avioliiton mitättömyydellä tarkoitetaan sitä, että kaikki avioliiton oikeudelliset vaikutukset lakkaavat taannehtivasti, ja avioliittoon pakotetun ja hänen lapsensa asema muodostuisi mitätöinnin jälkeen useimmiten hyvin heikoksi. Elikkä sen takia tässä on päädytty tähän kumoamislinjaan.

Tavallaan lausuntopalautteen pohjalta myös nähtiin, että jos me otetaan mukaan myös mitätöinti, niin tästä lainsäädännöstä tulee hirveän sekava. Jos olisi mahdollisuus saada avioero nykylainsäädännön mukaan, kumoaminen tai mitätöinti, niin ainakin lausunonantajien mukaan tämä johtaisi erittäin sekavaan oikeudelliseen tilanteeseen.

Näin ollen päädyttiin siihen, että esitetään kumoamista, koska se paremmin kuin mitätöinti turvaa sekä sen pakotetun että hänen mahdollisten lastensa oikeusasemaa.

Sitten tässä on myös kysytty tästä erilliskriminalisoinnista: Erittäin ansiokkaasti edustaja Keto-Huovinen tässä kävi läpi, mikä on tämän päivän lainsäädännön tilanne. Tällä hetkellä me teemme sitä arviota nyt oikeusministeriössä, että tarvitaanko erilliskriminalisointia vai ei. Sellainen selvitys on käynnissä. Arviomuistio on kohta valmis, ja kun se on valmistunut, se lähetetään myös lausunnoille. Itse en sulje erilliskriminalisointia pois. Näen, että tämä on vakava asia, ja näen, että on erittäin tärkeätä, että me kaikin puolin saamme sen myös selkeästi esille, että pakkoavioliitto ei ole Suomessa hyväksytty, ja jos on tarvetta, niin jonkuntyyppinen erilliskriminalisointi voi myös tulla kysymykseen. [Timo Heinonen pyytää vastauspuheenvuoroa]

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kivelä poissa — edustaja Virolainen, olkaa hyvä.

17.02 **Anne-Mari Virolainen kok:** Arvoisa herra puhemies! Pakkoavioliitto on vastenmielinen ilmiö, ja meidän lainsäätäjinä on tehtävä kaikkemme, jotta pystymme estämään jatkossa tällaiset ihmisoikeusloukkaukset. Tätä ilmiötä on kuitenkin katsottava kokonaisvaltaisesti, ja senpä takia näen niin, että tämä purkaminen on vasta osaratkaisu. Naisjärjestöjen keskusliitto ja Monika-Naisethan ovat kritisoineet, että tässä pitäisi olla se mitätöintimahdollisuus ja myös kriminalisointi. Kun te, ministeri, esittelypuheenvuorossanne sanoitte, että nämä ihmiset ovat haavoittuvassa asemassa, he ovat uhreja, niin uskommeko me tässä salissa, että uhrit pystyvät nostamaan syytteen? En usko sitä. Ja kuuntelin ilolla kommenttianne äsken tähän mahdolliseen erilliskriminalisointiin. Toivon todellakin, ministeri Henriksson, että tämä työryhmä saa selvityksensä pikaisesti päätökseen ja pystymme parantamaan uhrien asemaa. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Meri, olkaa hyvä.

17.03 **Leena Meri ps:** Arvoisa puhemies! Ensimmäiseksi haluan näin julkisesti kiittää oikeusministeriötä siitä, että saamme oikeudenhoidosta valtioneuvoston selonteon, ensim-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 120/2021 vp

mäisen laatuaan, joka tulee ensi syksynä. Lakivaliokunta ja toimijat ovat tästä muistuttaneet todella vahvasti, ja nyt se vihdoinkin saadaan.

Katselin tätä lakivaliokunnan mietintöä, josta tämä varmaan myös hyvin sai ponnahtusta viime kaudelta ja jossa todetaan, että pakottamalla solmittu avioliitto on avioliitto, joka on solmittu vastoin toisen suostumusta, ja alaikäisenä solmittu avioliitto rinnastetaan usein pakkoavioliittoon, sillä pakkoavioliittojen joukossa on paljon lapsiavioliittoja. Tämä on todella ikävää ja oikeastaan aika karmaisevaa.

Täällä lakivaliokunnan mietinnössä on problematisoitu tätä rikosoikeudellista puolta. GREVIO, eli Euroopan neuvoston asiantuntijaryhmä, on muun muassa todennut, että tämä pitäisi erilliskriminalisoida, mutta hyvä, että te tutkitte tätä, koska lakivaliokunta on tuonut esille, että avioliittoon pakottaminen on Suomessa jo rangaistavaa — ihmiskauppaa, törkeää ihmiskauppaa ja pakottamista koskevien säännösten nojalla. Elikkä meidänhän ei tule luoda rikoslainsäädäntöä, jos se on rangaistavissa jo muutoin, ja hyvä, että selvitätte sen.

Tätä samaa keskustelua me käymme muun muassa maalittamisen yhteydessä. Usein sanotaan, että tarvitsee kriminalisoida maalittaminen, ja sitten, kun katsoo rikoslakia, niin siellä on laitton uhkaus, pakottaminen, vainoaminen, kunnianloukkaus ja niin edelleen, elikkä pykälät löytyvät. Kyse on monesti siitä, halutaanko niitä käyttää ja onko näyttöä, mutta jos aukkoja jää tässä, niin kannatan mielelläni kriminalisointia.

Mitä tulee tuohon mitätöintiin ja tuohon kokoomuksenkin toiveeseen siitä, että henkilö voisi itse valita, niin mehän olemme kaikki täällä myöntäneet, että kyseessä on alaikäinen ihminen, ja on näissä äskeisissä puheenvuoroissa kokoomuksen riveistä tuotu esille, että saapa nähdä, uskaltaako ihminen lähteä tätä hakemusta viemään vireille. Ja kyllä minä mietin, että jos hän lähtee valitsemaan, onko se mitätöinti vai purkaminen, niin kyllä minä luulen, että painostus on kova siihen, että ”vaadi mitätöintiä, koska kuulepas, nyt sinulle tulee avio-oikeus ja lapsille elatusvastuu, ja jos mies kuolee vaikka kesken prosessin, niin sinähän voisit saada vaikka kuolinpesästä elatusta tai vaikka avioliiton perusteella elatusta”. Kyllä minä uskon, että painostus olisi kova siihen, että vaadittaisiin jopa, että hae mitätöintiä. Näin minä uskon.

Itse koen henkilökohtaisesti, että on erittäin hyvä, että se on peruuttaminen, koska silloin tulevat kaikki nämä mahdollisuudet auki. Ja tämä lapsen tilanne: jos ajatellaan, että hän on aviolapsi, kuten täällä hallituksen esityksessä on todettu, niin tähän tulisi valtavia oikeudellisia aukkoja, ja vaikka lapsia ei olisikaan, niin juuri tämä, usein naisen, asema, hänellä ei olisi sitten avio-oikeutta tai oikeutta ehkä elatukseen ja vaikka kuolinpesästä oikeutta saada elatusta. Tässä on monia, monia ongelmia.

Olisin oikeastaan kysynyt ministeriltä: miksi tässä päädyttiin siihen? Minusta tämä näyttö on haasteellinen, se, että se on hakijalla. Olisiko siinä voinut ajatella toisinpäin, tuliko tämä valmisteluissa esille? Elikkä että se olettama olisikin niin, että jos henkilö on alaikäinen, niin olettama on, että se on pakkoavioliitto, ellei se toinen osapuoli näytä, että se on ollut vapaaehtoinen. Onko tämän tyyppistä näyttötaakka-asiaa mietitty? Toki me voimme sitä lakivaliokunnassa miettiä, mutta se on aika perustavaa laatua oleva muutos. Mietin vain sitä sen näytön helpottamiseksi, ja kun siinä on sitä suvun painostamista. Tuliko tämä esille?

Sitten kysyisin, mistä syystä jäi pois tämä, että esimerkiksi syyttäjä olisi ollut se, joka olisi voinut hakea alaikäisen puolesta tätä peruuttamista. Vai onko tarkoitus, että haetaan jonkintyyppisiä edunvalvojia, vai onko ajatus niin, että tämä alaikäinen nyt sitten yksin toi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 120/2021 vp

mii hakijana avustajansa kanssa pelkästään, vai tulisiko hänellä olla jopa edunvalvoja? Siellä voi olla suku kovassa painostuksessa ja painostaa, niin että onko tämä toimeksianto avustajalle sitten niin autenttinen — tätä edustamista mietin.

Sitten täällä pidettiin puheenvuoroja näistä juurisyistä. Ja olisin kysynyt — minä en nyt tästä hallituksen esityksestä sitä nähnyt — että kuultiinko siellä näitä sidosryhmiä eli näitä tiettyjä kulttuuritaustaisia ryhmiä? Esimerkiksi silloin, kun meillä oli tämä kansalaisaloite tyttöjen silpomisesta, tuotiin esille, että on hirveän tärkeätä, että nämä tietyt ryhmät ja uskonnolliset ryhmät myös vievät viestiä siellä omissa yhdyskunnissaan tämän ilmiön kitkemiseksi, niin että oliko kuulemisissa mitään näitä, ja miten sieltä voitaisiin poistaa näitä itse juurisyitä? Ja miten he itse aikovat toimia tämän ilmiön lakkauttamiseksi, jos kuitenkin Suomeen ovat kytköksissä ja Suomessa ajattelevat olevansa? Että tämmöinen minua tässä jäi pohdituttamaan.

Ja ihan viimeisenä kysyn oikeastaan tuosta ulkomaisen avioliiton tunnustamisesta, että onko Suomessa nyt, luenko tätä oikein, tämä kynnys matalampi kuin muissa Pohjoismaissa. Olin katsovinani tuolta hallituksen esityksestä, että Tanskassa ulkomainen avioliitto voidaan tunnustaa alle 18-vuotiaiden osalta vain, ellei se ole täysin kohtuuton, yksittäistapauksessa, Ruotsissa ei lähtökohtaisesti lainkaan, ellei ole niin, että vahvistamisvaiheessa se osapuoli on jo täyttänyt 18, ja Norjassa taas edellytetään painavaa syytä. Minusta tämä ”erityinen syy” on aika kevyt syy. Oliko pohdintaa, että siinä olisi pitänyt olla esimerkiksi ”erityisen painavasta syystä”, koska lähtökohtaisesti meillä on tämä 18 vuotta?

Tämmöisiä kysymyksiä, ja me varmasti lakivaliokunnassa tätä pohdimme, mutta tässä omia henkilökohtaisia ajatuksiani. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kärnä, poissa. Edustaja Hyrkkö, poissa. — Edustaja Räsänen, olkaa hyvä.

17.10 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Tämä esitys on todellakin askel eteenpäin, ja kiitos tästä ministerille, mutta kuten täällä keskustelussa on jo käynyt esiin, edelleen jää kysymykseksi, kuinka pakotetuksi tullut henkilö tosiasiallisesti pystyy näihin kumoamistoimiin ryhtymään. Täällä esityksessä todetaan, että pakottamalla solmitun avioliiton purkamista koskevalla erillissäätelyllä on ennen kaikkea symbolinen merkitys, jolla viestitetään, että avioliittoon pakottaminen on ihmisoikeusloukkaus. Tämä varmasti pitää paikkansa, mutta ihmisellä, joka on joutunut pakkoavioliittoon, asia ei kuitenkaan ole pelkästään symbolinen vaan koko elämää koskeva, ja juuri sen vuoksi lainsäädännön olisi myös oltava sellaisessa kunnossa, että se aidosti auttaa näitä henkilöitä.

Olemme tässä länsimaisessa keskustelussa ehkä myös hiukan vieraantuneet siitä, miten merkittävä instituutio avioliitto joissain yhteisöissä edelleen on. Tätä yhteisöjen suhtautumista myös tässä esityksessä on pohdittu ja myönnetään, ettei ole aivan varmaa, onko kumoamisella tosiasiallisesti vaikutuksia avioliittoon pakotetun asemaan tämän yhteisön keskellä vai nähdäänkö se yhtäläisenä avioeron kanssa.

Avioliiton kumoamiseksi on esitettävä myös uskottava näyttö avioliittoon pakottamisesta, mistä juuri edustaja Meri, lakivaliokunnan puheenjohtaja, puhui. Tämä voi muodostua vaikeaksi, kun suhteeseen on mitä ilmeisimmin jo lähtökohtaisesti kuulunut jonkinlainen pakottamisen, painostamisen tai alistamisen elementti joko puolison tai sitten suvun tai jonkun muun taholta, eli tavallaan avioero voi olla helpompi ja riskittömämpi prosessi. Mutta näitä kaikkia kysymyksiä on todellakin syytä siellä lakivaliokunnassa myös pohtia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 120/2021 vp

Vielä totean sen, että on hyvä, että ulkomailla alaikäisenä solmittujen avioliittojen tunnustamista koskevaa sääntelyä tässä tiukennetaan, mutta tässä esityksessäkin kuitenkin todetaan siinä olevan useita riskejä, jotka tarkoittaisivat sitä, että esitys saattaisi joissakin tilanteissa heikentää nykytilaa, esimerkiksi jos avioliittoa ei tunnusteta Suomessa ja siihen kuitenkin syntyy lapsi, isyysoloitamaa ei ole, millä voi olla sitten tämän lapsen kannalta laajakantoisia vaikutuksia.

Eli aika monimutkaisesta kokonaisuudesta tässä joka tapauksessa puhutaan. Mutta kiitos ministerille, että tässä viedään asiaa kuitenkin myönteiseen suuntaan.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitos. — Ledamot Adlercreutz.

17.13 **Anders Adlercreutz r:** Ärade talman! Vi har länge talat om behovet av sådan här lagstiftning, och under den här regeringen får vi den gjord — det ska ministern ha tack för. Men liksom de här diskussionerna visar är det ju aldrig fråga om lätta saker. Det handlar om barn, det handlar om unga människor, det handlar om äktenskap, det kan handla om våld och det är aldrig lätt eller okomplicerad lagstiftning.

Tätä esitystä on odotettu joitakin kausia, ja nyt tämän hallituksen aikana se syntyi. Se on hieno asia — kiitos siitä ministerille — mutta tämä keskustelu kuvaa tietenkin sitä, että on kyse aika monimutkaisesta kokonaisuudesta. Puhutaan usein väkivallasta, puhutaan nuorista ihmisistä, lapsista, vaikeista kysymyksistä kaiken kaikkiaan, ja tuntuu, että tässä vaikeassa tilanteessa on päästy hyvinkin tasapainoiseen esitykseen, jossa nämä eri asiat on saatu kestävästi punnittua ja löydetty hyvä tie eteenpäin.

Tässä on problematisoitu sitä kumoamisen ja mitätöinnin eroa ja sitä, kumpaa polkua olisi pitänyt tässä kulkea. Tietenkin voi ymmärtää sen, että mitätöinti olisi ikään kuin puhtaampi irtautuminen tästä tilanteesta, mutta koska tässä on kuitenkin monimutkaisesta asiasta kysymys, asiasta, johon liittyy esimerkiksi lapsen asema, voi olla kyse vaikka elatusavusta ja muista tällaisista asioista, niin tämä kumoaminen tuntuu siinä perspektiivissä, siinä yhteydessä hyvinkin perustellulta, ja edustaja Meri oivallisesti kuvasi niitä vaikeita tilanteita, joita voisi tulla, sikäli kun nämä olisivat valinnaisia polkuja.

Lapsen näkökulmasta kumoaminen mahdollistaa esimerkiksi elatusavun, joka voi olla tärkeä. Se on tärkeä myöskin sen avioliittoon pakotetun puolison tulevaisuuden näkökulmasta monessakin suhteessa, ja on syytä muistaa, että esimerkiksi lapsiasiainvaltuutettu puolsi nimenomaan tätä kumoamislähtökohtaa.

Hyvää on myöskin se, että tämä ei ole hetkestä kiinni, ei tarvitse heti lähteä tälle polulle, vaan annetaan aikaa pohtimiseen ja tähän kumoamiseen — ei ole asetettu varsinaista määräaikaa, vaan prosessin voi sitten käynnistää missä vaiheessa tahansa.

Valiokunnassa varmaan näitä kaikkia asioita pohditaan ja varmaan tulee eri näkemyksiä, niitähän on sitten syytä punnita jokaista. Mutta näyttää siltä, että hyvä esitys ollaan saatu eduskuntaan, ja tämä on iso askel eteenpäin.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kiuru, Pauli poissa, edustaja Rantanen, Mari poissa. — Edustaja Zyskowicz.

17.16 **Ben Zyskowicz kok:** Arvoisa herra puhemies, arvoisa ministeri, hyvät kansanedustajat! Tämä on tärkeä hallituksen esitys, ja kuten keskustelussa on hyvin tullut esiin, tässä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 120/2021 vp

on eduskunnalla ja erityisesti sen lakivaliokunnalla vielä paljon pohdittavaa. Itse haluan lausua tähän asiaan liittyen erästä lähinnä valtiosääntöoikeuteen kuuluvasta näkökohdasta.

Nimittäin Suomessa keskusteltiin noin kymmenen vuotta sitten vilkkaasti kerjäämisen kieltämisestä. Tämä kerjäämisen kieltäminen olisi mielestäni ollut paikallaan ja olisi edelleenkin paikallaan. Asia ei silloin edennyt. Eduskunta ei koskaan kerjäämistä kieltänyt, ja hallitukseen ei itse asiassa esittänyt kerjäämisen kieltämistä vaan häiritsevän kerjäämisen kieltämistä. Siihen, että asia ei Suomessa koskaan edennyt, saattoi vaikuttaa se, että pari johtavaa valtiosääntöasiantuntijaamme, nimittäin professorit Martin Scheinin ja Tuomas Ojanen, pitivät kerjäämisen kieltämistä perustuslain vastaisena. Helsingin Sanomat 11. heinäkuuta 2010 kirjoitti seuraavaa: ”Kerjäämisellä on Suomessa pitkä historia, mutta nyt se halutaan kerta kaikkiaan kieltää. Oikeusoppineiden mielestä kiello olisi perustuslain vastainen.” No mitenkäs niin? No, siten niin, että kyse on yhdenvertaisuudesta ja että vaikka näiden oikeusoppineiden mukaan siinä kerjäämisen kieltämisessä olisi ollut kyse siitä, että kaikilta kielletään kerjääminen, niin käytännössä se olisi tarkoittanut kerjäämisen kieltämistä lähinnä Bulgariasta ja Romaniasta Suomeen saapuneilta romaneilta. No, tämä oppi siitä, että jos joku laki säädetään ja se tosiasiaa koskee lähinnä jotain vähemmistöä, vaikka se muodollisesti koskee kaikkia, niin silloin laki olisi ristiriidassa perustuslain yhdenvertaisuusvaatimuksen kanssa — tämä oppihan on aivan typerä. Tälläkin hetkellä hallitus valmistelee tyttöjen sukuelinten silpomisen erilliskriminalisointia, joka tietysti koskee vain niitä ihmisiä, jotka tulevat näiden kulttuurien piiristä. Edelleen hallitus valmistelee tällä hetkellä eläinsuojelulain uudistamisesta, jossa kiellettäisiin islaminuskon ja juutalaisen uskon mukainen teurastustapa, eli laki koskisi käytännössä vain näitä vähemmistöryhmiä tältä osin.

Nyt kun katsomme tätä hallituksen esitystä ja luemme esimerkiksi sen sivua 5, niin täällä käy ilmi — ja se on käynyt muuten ilmi myös tässä käydyssä keskustelussa — että tämä laki koskee käytännössä lähinnä — siis lähinnä — Suomessa olevia ulkomaalaisia tai ulkomaalaistaustaisia ihmisiä. No, onko tämä esillä oleva laki nyt tällä perusteella syrjivä ja perustuslain yhdenvertaisuussäännöksen kanssa ristiriidassa? No ei tietystikään ole, eikä esimerkiksi hallituksen esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa tähän lainkaan viitata, enkä usko, että siellä oikeusministeriössä on jouduttu asiaa tältä kannalta juurikaan pohtimaan. Haluankin tulkita, että tämä esitys — tämäkin esitys — tarkoittaa sitä, että tämä oppi, jota Suomeen yritettiin kerjäämisen kieltämisen torjumiseksi lanseerata, on sellainen, jota Suomessa ei oikeusministeriössä, ei hallituksessa eikä toivottavasti perustuslakivaliokunnassa allekirjoiteta.

Tähän optimismini antavat aihetta myös eräät tuoreet tapahtumat: Nimittäin kun hallituksessa keväällä ja alkukesästä keskusteltiin niin sanotusta koronapassista, niin taas löytyi oikeusoppineita, joiden mielestä koronapassista säätäminen olisi ristiriidassa perustuslain yhdenvertaisuussäännöksen kanssa. Vielä erikseen eräät korostivat, että jos vaihtoehtona on testi mutta testi ei ole ilmainen kaikille, niin silloin ainakin tämä yhdenvertaisuus on huomattavassa vaarassa. Onneksi eduskunnan perustuslakivaliokunta niin sanotusta koronapassista antamassaan lausunnossa ei lainkaan ole näitä ajatuksia hyväksynyt. Esimerkiksi se näkökohta, että tämän testin tulisi olla oikeudellisista syistä kaikille ilmainen, ei saanut perustuslakivaliokunnan lausunnossa minkäänlaista huomiota.

Myös ajankohtainen on se asia, että hallitus on päättänyt, että eläketulovähennyistä korotetaan työssäkäynnin kannustamiseksi yli 60-vuotiaille eläkeläisille. Tämän piti tulla

Pöytäkirjan asiakohta PTK 120/2021 vp

voimaan ensi vuoden alusta, mutta nyt meille on kerrottu, että se tulee voimaan vasta seuraavan vuoden alusta, koska siihen liittyy yhdenvertaisuuteen perustuvia perustuslaillisia ongelmia, koska tehdään tällainen ikäraja verolainsäädäntöön — aivan perusteeton ajatus mielestäni. Onhan meillä tänäkin päivänä esimerkiksi ikäraja ensiasunnon ostajien leimaverohyvityksessä. 18—39-vuotias saa sen hyvityksen, mutta sitä vanhempi ihminen ei saa.

Summa summarum, ministeri Henriksson — joka olette myös entinen perustuslakivaliokunnan ansioitunut jäsen —, toivon, että nämä ylikireät perustuslakitulkinnot yleisesti ja yhdenvertaisuustulkinnot erityisesti, joita suomalaiset perustuslakiasiantuntijat mielellään harrastavat, saavat ansaitsemansa kohtelun ja kohtalon, eli että niihin ei yhdytä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Mäenpää, olkaa hyvä.

17.23 **Juha Mäenpää ps:** Arvoisa herra puhemies! Arvoisa ministeri, on hienoa, että saavuitte tänne kuulemaan meidän kysymyksiämme. Mielenkiinnolla odotan, osaatteko vastata kysymykseeni — yritän sen pohjustaa kohtuudella.

Eli käsittelyssämme on pakottamalla solmitun avioliiton purkamisen. Tämä on ihan hyvä lakiesitys ja vie meitä oikeaan suuntaan, mutta hallituksen lakiesityksessä on kuitenkin selkeä ristiriita.

Arvoisa puhemies! Pakkoavioliiton purkamisen lakiesityksessä puhutaan paljon tyttöjen ja naisten oikeuksista. Keskustelussa on täällä noussut esiin myös avioliiton mitätöinti ja kriminalisointi, eikä pakkoavioliiton purkamiselle ole määräaika, mikä sinänsä on ihan hyvä asia. Hyvä näin. Hallituksen esityksessä koskien isyyslakia oli kuitenkin määräaika isyyden purkamiselle. Isyyteen pakotettu isä saattaa olla haavoittuvassa asemassa, eikä uhilla tällaisessa hyväksikäytön tilanteessa ole mahdollisuutta pakkoisyyden purkamiseen.

Arvoisa ministeri, esityksessänne isyyslaista Suomen oikeuslaitos sallii isyyteen pakottamisen, joka on vähintään yhtä vakava ihmisoikeusloukkaus kuin pakkoavioliitot. Arvoisa ministeri, millä perustelette sen, että pakkoisuus määräaikoineen on hallituksen esityksessä sallittu? — Kiitoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Tanus, olkaa hyvä.

17.25 **Sari Tanus kd:** Arvoisa puhemies! Lämmin kiitos ministerille tästä esityksestä, jota on odotettu hyvän aikaa, ja kiitos myös siitä, että tulitte vielä vastoinkäymisistä huolimatta meille esitystä antamaan ja kuuntelemaan kysymyksiä.

Pakkoavioliitot ovat todella ikävä prosessi, jota ei tapahdu vain ulkomailla, vaan myös Suomesta mennään ulkomaille ja pakotetaan avioon, ja niin kuin keskustelussa on käynyt jo esille, myös täällä Suomessa meidän rajojen sisällä tätä valitettavasti tapahtuu.

Pakkoavioliiton kumoaminen tai tämä avioero ja sen rinnalla vielä mahdollisuus mitätöintiin — itse myös sitä mietin, minkä takia sitä ei tähän esitykseen oltu otettu, mutta ministeri tuossa avasi mielestäni varsin hyvin, minkä takia näin toimittiin, ja tietysti lakivaliokunta siihen vielä perehtyy käsittelyssään.

Ajattelin, että tämä esitys kaiken kaikkiaan on tietysti askel eteenpäin, mutta kun ajatellaan pakkoavioliiton kumoamista, niin pakostakin vielä jää miettimään, kuinka pakotettu henkilö tosiasiallisesti pystyy näihin kumoamistoiimiin ryhtymään. Tässä on kuitenkin selkeä tilanne, että avioliiton kumoamiseksi on esitettävä uskottava näyttö avioliittoon pakottamisesta. Kysyisinkin ministeriltä: minkälaista keskustelua, pohdintaa kävitte, kuin-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 120/2021 vp

ka todellisia ovat ne mahdollisuudet, että tämä pakottamiseen näyttö saadaan esitettyä? Koska kuitenkin monissa tilanteissa sitä pakottamista, painostamista, alistamisen elementtejä on sekä siellä avioliiton sisällä että ulkopuolelta sisällepäin, niin tästä haluaisin ministeriltä kuulla, miten käytännössä ajattelette, minkälaisia näyttöjä siihen tarvittaisiin.

Sitten tietysti sen, että ulkomailla alaikäisenä solmittujen avioliittojen tunnustamisen sääntelyä tiukennetaan, näen kyllä erittäin hyvänä asiana. Kuitenkin sitten näitä riskejä, mitä siihen voisi liittyä, esimerkiksi jos siihen perheeseen on syntynyt lapsi, mitkä ovat sen lapsen oikeudet, jos sitten avioliittoa ei tunnusteta Suomessa ja isyysolettamaa ei esimerkiksi sitten enää ole: mitenkä olette pohtineet tätä tilannetta, ja millä tavalla näissä tilanteissa ohjeistaisitte, jotta myös lapsen oikeudet ja toisaalta sitten tämän alaikäisenä ulkomailla avioliiton solmiman asema — useastihan on kyse nuorista tytöistä — hänen ja lapsen asema täällä Suomessa jatkossa turvattaisiin? — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Zyskowicz, olkaa hyvä.

17.28 Ben Zyskowicz kok: Arvoisa herra puhemies! Ministeri ei ollut pyytänyt puheenvuoroa. Hän oli ehkä kuitenkin vastaamassa näihin puheenvuoroihin ja kysymyksiin. Mutta haluan nyt kuitenkin vielä varmuuden vuoksi saada häneltä, jos mahdollista, vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

Kun te olette tämän esityksen tänne tuonut — ja hyvä niin — ja kun tämä käytännössä koskee lähinnä ulkomaalaisia tai ulkomaalaistaustaisia ihmisiä ja kun te valmistelette eduskunnan tahdon mukaisesti tyttöjen sukuelinten silpomisen erilliskriminalisointia, niin tarkoittaako tämä sitä, että te oikeusministeriössä ette hyväksy sitä mielestäni perusteetonta oppia, jota edellä mainitut valtiosääntöasiantuntijat silloin kymmenen vuotta sitten Suomeen lanseerasivat ja joka oppi oli siis se, että vaikka lakiesitys olisi koskevinaan kaikkia, niin jos se käytännössä koskee vain joitakin tiettyjä vähemmistöryhmiä, niin tällainen lakiesitys on perustuslain kieltämää syrjintää?

Toinen kysymys, johon toivon, että voitte myös ottaa kantaa, menee vähän asian ohi, mutta kuitenkin. Kun keväällä koronapassikeskustelussa myös te henkilökohtaisesti ja oikeusministeriössä ilmeisesti laajemminkin nähtiin, että siihen liittyy huomattavia perustuslaillisia ongelmia — mikä saattoi viivyttää tämän passin käyttöönottoa, joka viivyttely oli mielestäni hallituksen surkein epäonnistuminen koronatoimissa, joissa hallituksella on ollut myös paljon onnistumisia — niin onko nyt niin, että oikeusministeriössä, jota johdatte — kun ajatellaan näitä suomalaisten valtiosääntöoppineiden ylikireitä tulkintoja perustuslaista yleensä ja yhdenvertaisuudesta erityisesti, jotka ylikireät tulkinnat poikkeavat siitä, mitä muissa Euroopan maissa ajatellaan ja joissa nämä syrjintäkiellot myös ovat voimassa — nyt osataan suhtautua näihin oikeusoppineiden tulkintoihin ja, sanoisin, mielipiteisiin aiheellisella epäluulolla? Kysyn tämän myös siksi, että esimerkiksi hallintovaliokunnassa, jossa olen mukana, olen huomannut, että oikeusministeriön virkamiehet, jotka monet ovat näiden ylikireän perustuslakitulkintalinjan edustajien oppilaita, valitettavan usein ovat näkevinään perustuslaillisia ongelmia asioissa, joissa muissa Euroopan maissa ei nähdä perustuslaillisia ongelmia ja joiden ongelmien näkeminen vaikeuttaa tai hidastaa Suomessa järkevien uudistusten tekemistä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 120/2021 vp

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Ministeri Henriksson oli pyytänyt puheenvuoron. Nyt annetaan puheenvuoro, 3 minuuttia.

17.31 Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson: Kiitos, arvoisa puhemies! Olin kyllä, edustaja Zyskowicz, pyytänyt puheenvuoroa, [Ben Zyskowicz: Ei näkynyt täällä!] joten tästä ei ollut kysymys, päinvastoin.

Niin kuin tästä keskustelusta on tullut ilmi, kansainvälisiä säännöksiäkin tarvitaan tässä, kun yritetään ratkaista yksittäisen henkilön oikeudellista asemaa, kun avioliitto on solmittu jossain muualla. Tällä haluan sanoa sen, että vaikka tekisimme kuinka töitä täällä meidän hyvässä eduskunnassamme, niin emme pysty kaikkia vastauksia antamaan näihin kaikkiin yksityiskohtaisiin kysymyksiin. Mutta meillä on nyt hyvä esitys, joka vie meitä eteenpäin ja joka suoraan sanoo, että pakkoavioliitto ei ole hyväksyttävissä Suomessa, ja se on tämän esityksen ydin.

Tässä on kysytty näyttökysymyksestä. No, näyttökynnys on tässä alhaisempi kuin rikosasioissa, mutta toki on niin, että pitää jollakin tavalla pystyä näyttämään, että on pakotettu avioliittoon. Sen, mikä näyttö tulee riittämään, arvioi viime kädessä tuomioistuin.

Syyttäjät ovat erikoistuneita rikosprosesseihin, ja sen takia syyttäjä ei voi tässä nyt ajaa tällaista siviilioikeudellista kannetta. Se on ehkä vastaus edustaja ja lakivaliokunnan puheenjohtaja Leena Meren kysymykseen, mutta myös tästä asiasta voitte kysyä enemmän sitten lakivaliokunnan kuulemisissa.

Näen itse, että nämä henkilöt, jotka ovat pakotettuja avioliittoon, tarvitsevat monipuolista apua, ja on varmasti niin, että täällä tämä meidän ihmiskaupan auttamisjärjestelmä on yksi sellainen taho, joka voi näitä tyttöjä, nuoria naisia auttaa ja voi heitä myös löytää. Tässä tarvitaan myös sitä moniammatillista yhteistyötä: poliisi, syyttäjä, sosiaalityöntekijät ja auttamisjärjestöt, kolmas sektori ovat tässä erittäin tärkeässä roolissa.

Tässä on kysytty myös Pohjoismaitten lainsäädännöstä tältä osin. On niin, että myös muissa Pohjoismaissa on mahdollista kumota ulkomailla solmittu pakkoavioliitto silloin, kun henkilö on solminut sen alaikäisenä. Tässä on vertailua tehty myös tämän esityksen alla.

Edustaja Zyskowicz kysyi perustuslakiasioista. Minä lähdän siitä, että meillä Suomessa on yksi taho, joka tulkitsee perustuslain ennen kaikkea, ja se on perustuslakivaliokunta. Oikeusministeriössä virkamiehet toimivat virkavastuulla, ja heillä on osaaminen oikeudellisissa kysymyksissä. Kuuntelen heitä tietenkin, mutta viime kädessä perustuslakivaliokunta on se, joka päättää, mikä on perustuslain vastaista ja mikä ei ole. On syytä kuunnella ja tarkastella perustuslakivaliokunnan lausuntoja ja mietintöjä hyvin tarkasti, [Puhemies koputtaa] eikä tässä salissa oteta nyt kantaa siihen, että mikä on yksittäisen professorin kanta tiettyyn asiaan. [Puhemies koputtaa] Tässä itse asiassa ei ole kyse siitä, että rajoitettaisiin kehenkään henkilön oikeuksia, vaan tässä yritetään helpottaa niitten henkilöitten asemaa, jotka ovat joutuneet erittäin ikävään tilanteeseen.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Mäenpää, olkaa hyvä.

17.35 Juha Mäenpää ps: Arvoisa herra puhemies! Julkisuudessa on ollut paljon esillä tällainen henkilö, joka on halunnut kiistää isyyden. Hänelläkin on ollut paljon ongelmia, ja tarvitsisi varmaan apua joiltakin järjestöiltä tai muilta. Mutta, arvoisa ministeri, esityksessänne isyyslaista Suomen oikeuslaitos sallii isyyteen pakottamisen elatusvelvoittei-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 120/2021 vp

neen, mikä on vähintään yhtä vakava ihmisoikeusloukkaus kuin pakkoavioliitot. Arvoisa ministeri, haluaisin vielä kysyä, millä te perustelette sen, että tällainen isyyteen pakottaminen määräaikoineen on hallituksen esityksessä sallittu. Miksi ei voi olla niin, että sieltä poistetaan määräaika? Arvoisa ministeri, tiedätte varmaan, viittaa tässä siihen julkisuudessa olleeseen isyyslakiasiaan, jossa isä on saanut tietää, ettei olekaan lapsen isä, juuri ennen tämän määräajan umpeutumista. Hän on ollut heikossa asemassa silloin, hänen maailmansa on romahtanut. Hän ei olekaan tuon pienen pojan isä tai pienen tytön isä — en tiedä, kumpiko siellä on. Kyllä tässä on mielestäni selvä ristiriita, että pakkoavioliiton voi purkaa milloin tahansa, ei ole määräaikaa. Kyllä tässä isyyslaissa pitäisi olla ihan samalla tavalla oikeus purkaa se, kun selviää, että hän ei ole lapsen isä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Nyt annan lyhyen puheenvuoron ministeri Henrikssonille tähän asiaan liittyen. Sitten totean, että täällä käsitellään nyt tätä pakkoavioliittolakia. [Juha Mäenpään välihuuto] — Ministeri Henriksson, olkaa hyvä.

17.37 Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson (vastauspuheenvuoro): Aivan lyhyesti: Niin kuin edustaja tietää, vanhemmuslaki on nyt lakivaliokunnan käsittelyssä. Me emme tässä salissa voi käsitellä yksittäistä oikeustapauksia, tuomioistuimien käsittelee oikeustapaukset. Tässä uudessa vanhemmuslaissa lähdetään siitä, että kanteen isyyden purkamisesta voi nostaa vielä vuosi sen jälkeen, kun on saanut tietoonsa sellaisen seikan, joka osoittaa, että ei olekaan lapsen isä. Ja myös lapsella on aina mahdollisuus, kun lapsi on tullut täysi-ikäiseksi, nostaa siitä kanne.

Minun mielestäni näitä asioita ei pidä, edustaja Mäenpää, sekoittaa toistensa kanssa. On äärimmäisen tärkeää, että pakkoavioliittotapauksille voidaan tehdä jotain. Sillä ei ole mitään tekemistä nyt isyys- ja vanhempainlain kanssa, ja näissä molemmissa on kyse siitä, että vahvennetaan oikeussuojaa ja tehdään siitä parempi.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Tanus, olkaa hyvä.

17.38 Sari Tanus kd: Arvoisa herra puhemies! Kiitokset ministerille vastauksista.

Todellakin moniammatillista otetta tarvitaan ihmiskaupan uhrien ja myös pakkoavioliittoon joutuneiden toisaalta ehkä löytämiseksi mutta myös heidän auttamisekseen. Se on hyvin monitahoinen ongelma.

Olisin halunnut kysyä ministeriltä vielä, kun alkupuheenvuorossanne sivusitte jo tuota erilliskriminalisointikysymystä. Jos ajattelemme pakkoavioliittoa kaiken kaikkiaan prosessina tai tapahtumana, ikävänä, elämää hyvin syvästi koskettava tapahtumana, niin tietysti on erittäin hyvä, että me saamme lain, että pystymme kumoamaan pakkoavioliiton, ehkä sen avioeron siellä mahdollisuutena. Olisin halunnut kysyä, minkä takia sitä erilliskriminalisointia ei tietyllä tavalla tuotu selkeämmin tähän nyt jo mukaan. Ajattelisin niin, että meidän pitäisi kuitenkin ei vain pyrkiä mahdollisuuteen ikään kuin hoitaa ikävä asia, eli kumota pakkoavioliitto, vaan myös pyrkiä ennaltaehkäisemään tämäntyyppisiä tapahtumia. Ja eikö se silloin, jos tällainen olisi selkeästi kriminalisoitu, antaisi vielä vahvemman signaalin ja olisi ikään kuin paljon paljon suurempi varoitusmerkki? Ajattelisin, että eivätkö ihmiset sitten kuitenkin ajattelisi mahdollisesti toisen kerran, kun olisi sellainen pelote — sanoisin, että pelote, että tämä on kriminalisoitu tapahtuma — ja eikö näin aja-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 120/2021 vp

tellen tämäntyyppinen olisi vahvempi metodi toimia ennaltaehkäisevänä kuin pelkkä kumoamismahdollisuus?

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Meri, olkaa hyvä.

17.40 **Leena Meri ps:** Kiitos, arvoisa puhemies! Vastausaikanne oli, ministeri, rajallinen, ja vielä kysyisin valiokunnan käsittelyä varten: oliko tämä, että täysikäinen olisi se, joka esittäisi näytön siitä vapaaehtoisuudesta, edes esillä keskustelussa? Se varmasti olisi helpottanut ja helpottaisi sitä näyttöä, että se ei olisi tällä alaikäisellä vaan se olisi sillä täysikäisellä, joka sitten esittää jonkinlaisen näytön siitä, että se on vapaaehtoisuutta, ja totta kai se näyttötaakka voisi vaihdella. Mutta tässä se on nimenomaan sillä alisteisella henkilöllä, ja silloin voi olla monenlaista painostusta. Puhuin tuossa äskenkin, miksi itse pidän kumoamista parempana, koska silloin jos siinä olisi valittavana mitätöinti tai kumoaminen, niin siinäkin voisi tulla painostusta siihen, että hae sitä mitätöintiä, niin meidän suku ei joudu maksamaan sinulle ainakaan avio-oikeuden nojalla yhtään mitään.

Ymmärrän, tuo oli hyvä tosiaan varmasti syyttäjien osalta, että he eivät voi edustaa, mutta siinä täytyy sitten varmaan harkita, että siellähän ehkä mahdollisesti voi tulla joku vaika prosessiedunvalvoja kyseeseen.

Vielä muutama kysymys: Oliko siellä keskustelua näitten ulkomaalaistaustaisten yhdistysten tai uskonnollisten yhdistysten kanssa siitä, miten he voisivat auttaa tässä juurisyyasiassa? Elikkä onko siellä viestiä, että tämä on tuomittavaa ja jos tämmöistä ilmenee, niin he tukisivat tämmöisiä henkilöitä, jotta he uskaltavat viedä näitä prosessiin? On erittäin tärkeätä, että se otetaan siellä yhteisöissä myös puheeksi, niin että se ei ole vain niin kuin ongelma, joka pursuaa tietystä kulttuurista, ja sitten me muut hoidamme sitä ongelmaa niin, että heidät on niin kuin ulkoistettu. Heidät täytyy minusta myös ottaa mukaan tähän ongelman ratkaisuun, eikä vain niin, että me täällä keskenämme pohdimme, miten se poistetaan yhteiskunnasta.

Vielä ehkä tuosta tunnustamisen kynnyksestä: Minusta Suomessa kynnys, tuo ”erityinen syy”, näyttäisi olevan hieman alhaisempi tämän jälkeen kuin muissa Pohjoismaissa. Oliko siitä puhetta, että se olisi esimerkiksi ”erityisen painava syy”? Minusta ”erityinen syy” on aika kevyt kynnys kuitenkin.

Näihin pyydän vielä vastausta. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitos. — Edustaja Zyskowicz, olkaa hyvä.

17.43 **Ben Zyskowicz kok:** Kiitos, herra puhemies! Ja kiitos, ministeri Henriksson, vastauksesta. Toki tiedän sen, ja te tiedätte, että minä tiedän, että perustuslakivaliokunta on se, joka Suomessa auktoritatiivisesti tulkitsee perustuslakia, mutta sitähan ei kukaan voi kiistää, että myös oikeusoppineiden näkemyksillä on asioissa merkitystä, siis jo valmisteluvaiheessa, harkintavaiheessa ja varsinkin asioissa, joihin perustuslakivaliokunta ei ole lainkaan ottanut kantaa. Esimerkkinä nyt mainitsen tämän kerjäämiskiellon, toisena esimerkkinä mainitsen tämän koronapassin ja kolmantena, mielestäni aivan huvittavana esimerkkinä mainitsen sen, että perustuslakiasiantuntijalta piti sitäkin kysyä, saako tällaisen opintolainahyvityksen valmistelua Suomessa jatkaa.

Itse toivoisin, että oikeusministeriössä ja mediassa ei suhtauduttaisi näihin valtiosääntöoppineiden mielipiteisiin kuin jumalansanaan. Meillä usein otsikoidaan, että hallitus tör-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 120/2021 vp

mäsi perustuslakiin, mutta en ole koskaan nähnyt otsikossa enkä myöskään oikeusministerin sanomana, että perustuslakiasiantuntijat törmäsivät perustuslakiin, vaikka esimerkiksi tässä koronapassiasianssa monet perustuslakiasiantuntijat törmäsivät perustuslakiin eli esitivät näkemyksiä, jotka perustuslakivaliokunnan mielestä eivät olleet perusteltuja eivätkä ”oikeita” Suomen perustuslain tulkinnassa.

Sitten haluan sanoa, että on mielestäni hyvä, että tässä esityksessä nämä virkavastuulla toimivat oikeusministeriön hyvät ja taitavat virkamiehet eivät kiinnittäneet huomiota siihen, mitä silloin kymmenen vuotta sitten meidän oikeusoppineet sanoivat tästä kerjäämisen kieltämisen kieltämisestä ja tällaisesta laista, joka olisi kohdistunut lähinnä tiettyihin vähemmistöihin, niin kuin tämäkin kohdistuu lähinnä ulkomaalaisiin, he eivät pitäneet tätä perustuslain kannalta ongelmallisena. Minusta on hyvä, että oikeusministeriössä nonsaleerattiin tämä oppi, jonka muun muassa Scheinin ja Ojanen silloin kymmenen vuotta sitten lanseerasivat.

Haluan tästä koronapassista kyllä vielä sanoa, että perustuslakivaliokunta ei ollut ottanut asiaan kantaa ja kuitenkin oikeusministeriössä herkällä korvalla ilmeisesti kuunneltiin tätä kritiikkiä siitä, miten tämä mahdollisesti loukkaa yhdenvertaisuutta, ja se oli yhtenä syynä — ei ainoana mutta yhtenä syynä — ilmeisesti viivyttämässä koronapassin käyttöönottoa Suomessa. Jos tämä passi olisi otettu käyttöön alkukesästä, Suomen rokotekattavuus tänä päivänä olisi uskoakseni yli 80 prosenttia. Miettikää sitä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Ja vielä ministeri Henriksson, olkaa hyvä.

17.46 Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson: Arvoisa puhemies! Olen, niin kuin edustaja Zyskoviczkin, huolissani koronatilanteesta. Voi sanoa näin, että meidän kaikkien tehtävä on saada nyt ne ihmiset, jotka eivät ole vielä sitä rokotetta ottaneet, lähtemään rokkautumaan.

Tässä voi myös sanoa, että itse kannatan tätä koronapassia ja on hyvä, että me pääsimme siitä yhteisymmärrykseen. On myös niin, että sitä tarvitaan, jos tilanne tästä vielä heikkipä, ja sen vuoksi on hyvä, että se on nyt hyväksytty. Emme me silloin keväällä tienneet. Me ehkä uskoimme kaikki, että tämä menee parempaan suuntaan, ja elimme siinä toivossa, että tällaiseen tilanteeseen ei jouduttaisi. No, tässä jokainen kyllä yrittää parhaansa joka päivä, siitä olen vakuuttunut, ja yhdessä me voimme tehdä tällekin asialle paljon.

Näistä kysymyksistä, mitkä edustaja Meri nosti esille: me saimme noin 40 lausuntoa, ja se lausuntopalaute, ja tiivistelmä siitä, on olemassa. En muista tarkkaan, ketä kaikkia kuultiin ja ketkä kaikki antoivat tätä lausuntopalautetta. On aivan selvää se, että kun ihmiset muuttavat Suomeen, tulevat tänne syystä tai toisesta, niin meidän on katsottava, että saavat oikeata tietoa siitä, minkälainen meidän oikeusjärjestys on, mikä täällä on sallittua, mikä ei ole sallittua. Tähänkin tarvitaan sitä poikkihallinnollista työtä. Ja mitä tulee kotouttamiseen, niin juuri tämä kysymys on sellainen, joka pitää siellä tietysti nostaa esille.

Sitten on myös niin, että on varmasti hyvä, että lakivaliokunta nyt käy näitä täälläkin nostettuja kysymyksiä perusteellisesti läpi valiokuntakuulemisessa. Minulla ei ole mitään sitä vastaan, että jos löydetään keinoja, jolla tätä esitystä vielä voidaan tästä parantaa, niin tuokaa sellaiset esitykset myös minun tietooni, niin katsotaan sitten. Mielestäni tässä olemme kaikki saman asian äärellä. Me halutaan, että Suomessa kunnioitetaan [Puhemies ko-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 120/2021 vp

puttaa] jokaisen itsemääräämisoikeutta ja jokaisen oikeutta elämäänsä ja jokaisen oikeutta siihen, että voi päättää itse, haluaako mennä naimisiin vai ei.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Totean tässä vaiheessa, että asiakohta 4 poistetaan listalta. Joten jos täällä on sitä varten ihmisiä paikalla, niin nyt voi sitten lähteä.